

СТАНОВИЩЕ

От проф. проф. д-р Павел Георгиев Павлов

Относно: дисертационен труд на тема: **ИНСТРУМЕНТИ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ НА ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА, В КОНТЕКСТА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПОЛИТИКИ ЗА КАЧЕСТВО** за получаване на образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 3.8 „Икономика” (Икономика и управление на отрасли – образование, наука, иновации)

Автор: *Мартина Арабаджиева*, докторант от катедра „Икономика и управление по отрасли” на Стопански факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски”

Научен ръководител: *Проф. д-р Албена Вуцова*

Настоящото становище е изготвено въз основа на: Заповед № РД 38-113/09.02.2017г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”; представени от докторанта дисертационен труд, автореферат, справка за приносите в дисертационния труд, публикации по темата на дисертационния труд.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В дисертационния труд са разгледани **актуални**, и въпреки непрекъснатите реформи, все още **нерешени проблеми** на **финансовото управление** на висшето образование в Република България в контекста на европейските политики за качество.

В съответствие с това дисертационният труд е насочен към **търсене** на **съвременни инструменти** за ефективно **разпределение** на **ограничените ресурси** в системата на висшето образование в Република България, като акцентът е поставен върху постигнатите резултати, а не върху входните параметри.

От тази гледна точка докторантът предлага **модел за финансиране на висши училища**, който би довел до подобряване на финансовото им управление. Приложението на този модел в Република България би подпомогнало модернизиранието на висшето образование в съответствие с общностните политики на ЕС и би задълбочило интегритета на българските висши училища в системата на Европейското пространство за висше образование.

Дисертационният труд е с обем 190 страници, със структура от увод, изложение в четири глави, заключение, четири приложения, библиография.

Докторантът демонстрира **висока степен** на **познание** на изследвания **проблем**, произтичащ от сериозни бариери пред висшите училища като липсата на достатъчно публични ресурси, ниското качество на образователната услуга и демографската криза.

Използването на **литературата** по темата свидетелства за **умението** на автора да анализира съществуващи концепции и практически подходи, да систематизира основни идеи на други автори, да представя своята теза и да разкрива перспективите за бъдещи изследвания и практически приложения.

В **увода** докторантът внася обосновка на мотивацията за избор на проблематиката като извежда ключови предизвикателства пред финансовото управление на българските университети, свързани с необходимостта от постигане на баланс между базово и конкурентно финансиране, както и такова основано на резултати и постоянно повишаване на качеството. За да се посрещнат тези предизвикателства трябва точно да се прецени ефектът на различните инструменти за финансово управление.

Дефинирани са целта, изследователските задачи и хипотезата на дисертацията. Определени са обектът и предметът на изследването. Посочени са обхватът на изследваната проблематика и използваният научен инструментариум.

Структурата на изследването е **съобразена** с поставената **цел** и потвърждаване на изведената **хипотеза**.

В **първа глава** са разгледани политики и инструменти за финансово управление на висшето образование в Европа. Идентифицирани са ключови инструменти за директно публично финансиране, както и такова, базирано на резултати. Анализирани са най-често използваните механизми за диверсификация на приходите.

Във **втора глава** е направен аналитичен преглед на финансовото управление на висшите училища в Република България. Критично е оценен съществуващия механизъм на разпределяне на публични средства във висшите училища, като акцентът е поставен върху недостатъчната приложимост на индикатори, измерващи обвързаността на финансирането и постигнатите резултати.

В **трета глава** са проследени добри практики и са обобщени качествени индикатори за оценка на висшето образование. Разкрити са перспективи за ефективно финансово управление, гарантиращи качество.

В **четвърта глава** е предложен пилотен модел за финансиране на висшите училища или техни структури с оглед на предоставеното качество.

В **заключението**, макар и твърде кратко, са обобщени по-съществените резултати, постигнати от докторанта.

Авторефератът представя основните части на дисертацията. По проблемите на дисертационния труд докторантът има пет **научни публикации**, четири от които самостоятелни, където се интерпретират проблеми разработени в труда.

В своята цялост дисертационното изследване има **практико-приложен** характер.

II. ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ И ПРИНОСИТЕ НА ДОКТОРАНТА

В процеса на потвърждаване на авторовата хипотеза докторантът постига **резултати** с приносен характер, като по съществени от които могат да се открият:

1. Обоснована е необходимостта от постигане на по-тясна обвързаност между финансиране на висшите училища в Република България и реално постигнатите резултати.
2. На базата на европейския опит са предложени подходящи целеви политики за подкрепа на университетите, както и усъвършенстван механизъм за диверсификация на приходите във висшите училища в Република България.
3. Разкрити са възможности за промени във финансирането на висшето образование в Република България, в контекста на поддържане на качество на образователната услуга. Акцентът е поставен върху създаване на система от индикатори, отразяващи качеството, обвързани със системата на финансово управление
4. Предложен е пилотен модел за финансово управление на висшето образование, базирано на резултати. Моделът е апробиран в два факултета на Технически университет, София - Машинно-технологичен факултет и факултет Компютърни системи и управление.

Приемам **съдържателно** представените от докторанта **приноси**, които обаче се нуждаят от прецизиране. Приносите са **лично** дело на докторанта и имат характер на **обогатяване** на съществуващата теория и практика.

III. ПО-СЪЩЕСТВЕНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ КЪМ ДОКТОРАНТА

1) Изследователският проблем би могъл да бъде по-ясно открит.

2) В увода (стр. 8) докторантът посочва, че цит.: „Настоящата работа е ограничена само до анализ на финансовото управление на държавните висши училища”. В изложението обаче, макар и на кратко, са коментирани и въпроси, засягащи финансирането на частните висши училища в Европейския съюз и в Република България (пар. 1.3 и пар. 2.4). Тези въпроси биха могли да бъдат по-широко застъпени в дисертационния труд като се акцентира върху възможностите за финансова подкрепа на частното висше образование от страна на държавата, тъй като, както правилно отбелязва докторантът, цит.: „Хората, които се възползват от частно висше образование са данъкоплатци и въпреки че са избрали алтернативна форма на обучение, имат принос към държавата” (стр. 54). Освен това приетите и използвани индикатори за оценка на постигнатите резултати в частните висши училища в Република България са идентични с тези на държавните.

3) Сред основните задачи, които си поставя докторантът е цит.: „Анализ на ползите и негативните моменти от прилагане на модела за финансиране”. Акцентът в изложението обаче е поставен върху ползите от прилагането на модела, като „негативните” моменти са коментирани „телеграфно”. Тук по скоро предмет на анализ и оценка, освен ползите, би следвало да бъдат бариерите и рисковете свързани с реализирането на разработения модел, тъй като предварителното залагане на „негативи” поставя под съмнение цит.: ефективното и справедливо разпределение на ресурсите между висшите училища при поддържане на високо качество на образованието, което по същество е и смисъла от разработване на модела.

4) На стр. 176 са изявени претенции, че дисертационният труд е насочен цит.: „Към оптимизиране на модела на финансово управление на публичните висши училища въз основа на европейския опит”. Претенцията за „оптимизиране” не кореспондира пряко както с формулираните в началото изследователски параметри (обект, предмет, цел, задачи,

хипотеза) така и с направените анализи, оценки и постигнати резултати в съдържателната част на изложението.

Разработеният от докторанта пилотен модел по същество е усъвършенстван концептуален модел за финансово управление на държавните висши училища в Република България, като приносът на докторантът е в предложеният набор от обективни критерии, съобразени с дейността както на висшите училища, така и с обществените изисквания и очаквания към качеството на образователната услуга. Прилагането на модела би могло да гарантира по-голяма прозрачност и отчетност при изразходване на финансовия ресурс при поддържане на по-високо качество на образованието, но не и оптимизиране на финансовото управление на висшите училища.

5) Освен приносите, по-прецизно би следвало да бъдат формулирани и изследователските задачи, както и наименованията на някои от структурните части на изложението. Структурата също би спечелила, ако бе избегнато излишното „раздробяване” на многото на брой параграфи.

Направените бележки не оказват съществено влияние върху общата ми положителна оценка на дисертационния труд.

IV. ВЪПРОСИ

1) Според Вас трябва ли държавата да оказва подкрепа, в т.ч. финансова, на частните висши училища? Освен коментираните от Вас възможности за „данъчни отстъпки” какви други „облекчения и улеснения на частните институции” (стр. 54) може да предложи държавата? Подкрепяте ли тезата на цитирани от Вас автори, че „...частните университети са значително по-ефективни от публичните си конкуренти и резултатите, които постигат в областта на преподаването ги отличават рязко от държавните институции”? (стр.96)

2) В какво се изразяват „негативите”, свързани с реализацията на предлагания от Вас модел? Кои са основните бариери и рискове пред внедряването на модела?

3) Въз основа на европейския опит по какви критерии би могъл да се оптимизира модела на финансово управление на публичните висши училища в Република България?

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изложеното до тук ми дава основание да приема дисертационния труд за завършен, съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника към него. Предлагам на научното жури да присъди на Марина Арабаджиева образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 3.8 „Икономика” (Икономика и управление на отрасли – образование, наука, иновации)

25.04.2017 г.

гр. Варна

Изготвил становището:

проф. д-р Павел Павлов